

Bedrijvigheid op 'e Syl – 1

Lange versie 26 mei 2019 (verschillen met de korte versie in rood)

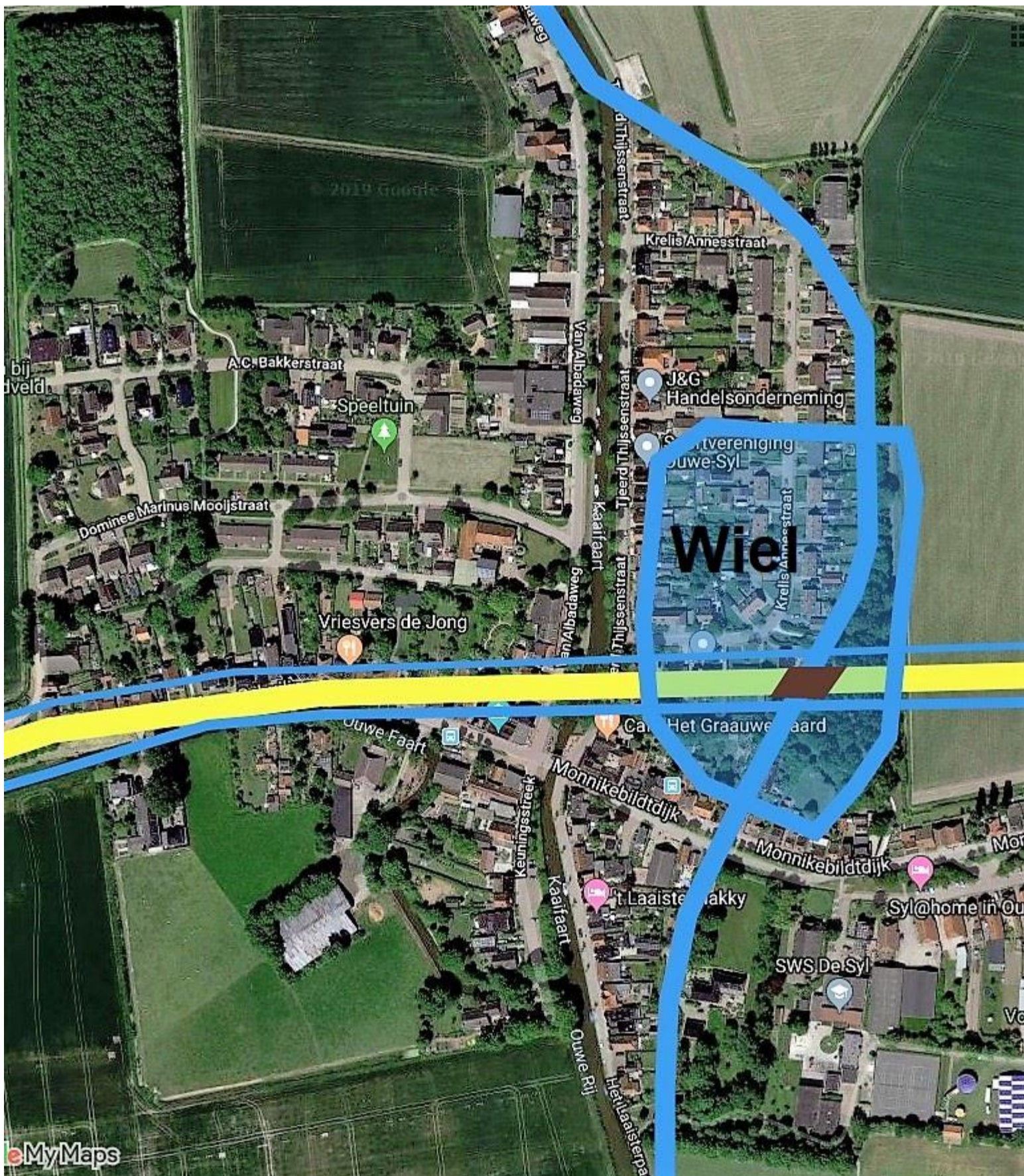
Sytse Keizer

Ouwe-Syl

“Bedrijvigheid op en om 'e Syl.” Hiermee wordt het dorp Ouwe-Syl bedoeld, genoemd naar de Syl, de sluis van het dorp. De eerste aflevering zal het ontstaan van dit prachtige dorp meer in detail en ook de activiteiten van de Norbertijnse monniken van Mariëngaarde (vanaf de tweede helft 13^e eeuw) in het dorp beschrijven.

Al eerder (Bildtse Post, 2011) schreef Keizer in zijn publicaties “Hoe't 't dorp Ouwe-Syl syn tunworige form kregen het” en “'t Bildt al fan 't jaar 1200 ôf bedykt” (2013) 't ontstaan 't belang van dit dorp voor de ontwikkeling van de streek 't Bildt. Het was al gauw een belangrijke nederzetting met o.a. een haven en uithof als een soort voorpost voor de geestelijken van de abdij Mariëngaarde.

Ouwe-Syl is getekend en heeft zijn uiteindelijke vorm gekregen door overstromingsrampen, die grote en diepe wielen (gaten, waar het water achterbleef in en achter de zomerdijk) veroorzaakten. Er hebben verscheidene van dergelijke natuurverschijnsels plaatsgevonden rondom 1200, de bekendste zijn: de St.- Marcellisvloed, 1219 en de St.- Luciusvloed van 1287, later heeft in 1421 ook de St.- Elisabethvloed huisgehouden. De bedrijvigheid op Ouwe-Syl wordt in 4 fasen verteld:

Afb. 1. 1287 na Chr.

1287 na Chr. (afb. 1.)

Vanaf de komst van de Norbertijnen hier in de regio 't Bildt hadden de monniken al 3 zomerdijken tm. 1287 aangelegd om en door het dorp, (gedeeltelijk) weggevaagd door natuurgeweld. Eén van de grotere aanvallen vanuit zee op Ouwe-Syl moet zijn geweest door de st.-Luciusvloed van 1287.

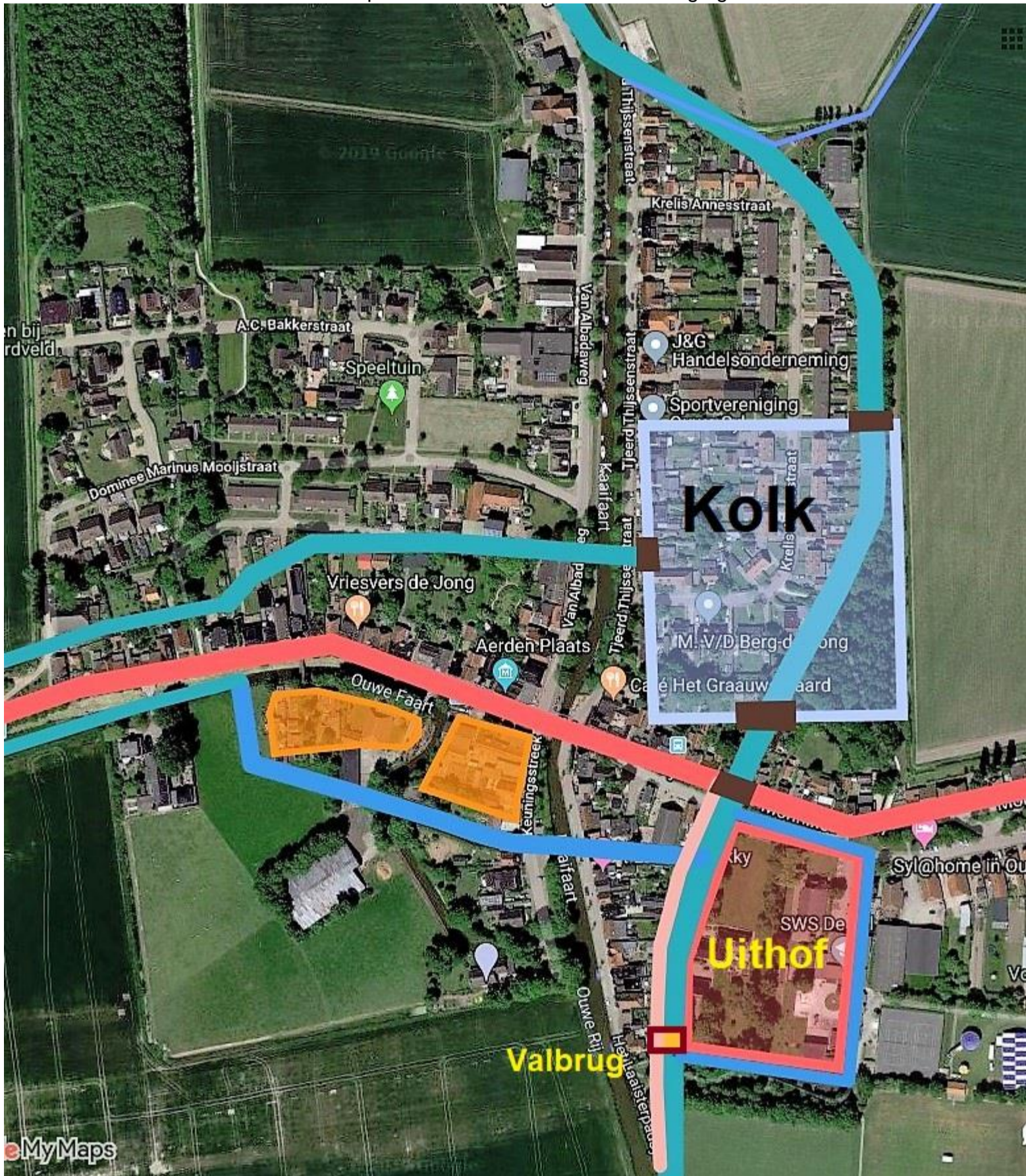
In afb. 1 zien de wiel dat achterbleef , geprojecteerd op de situatie van nu anno 2019.

Ik heb eerder aangenomen dat door de Elisabethvloed, het 3^e wiel is ontstaan ten Noordoosten van waar nu de Pyp, sluis staat. Een van nature zwakke plek, daar waar de Ouwe Rijd, Ouwe-Syl binnenkwam, maar het kan zijn, dat de Civiele activiteiten van de monniken toen stillagen door de Friese Burgeroorlog toen gedurende de gehele 15^e eeuw.

Daarom lijkt het aannemelijker dat deze inbreuk door de st.-Luciusvloed van 1287 is veroorzaakt. Dit wordt nog logischer door de uitvinding en toepassing van de schutsluis met een dubbel stel zeewaarts gerichte puntdeuren (1373 na Chr.)

De Kolk heeft in de periode 1287-ca 1380 ook als schutkolk gefungeerd, vanaf 1380 kan deze functie door de meer moderne schutsluis zijn vervangen.

De monniken hebben direct na die ramp van 1287 van een nood een deugd gemaakt:

1287- ca 1380 na Chr. (afb. 2.)

De nieuwe zomerdijk werd om de wiel gelegd en dit gat werd de bouwput voor een nieuwe haven/sluis, "de Kolk" en de Oude-Rijd werd aan de Noord- en Zuidkant aangesloten en voorzien daar van een schutdeur ("zoutloos doorvaren op gelijk waterniveau"). Maar er wordt nog een derde deur geplaatst aan de westzijde van de kolk en verbonden als een soort bypass aan de vaart ten noorden van de Ouwe-Dyk. Dit verbindingskanaal is nog zichtbaar op de bekende kaart van Jan Jansz Coster van 1570.

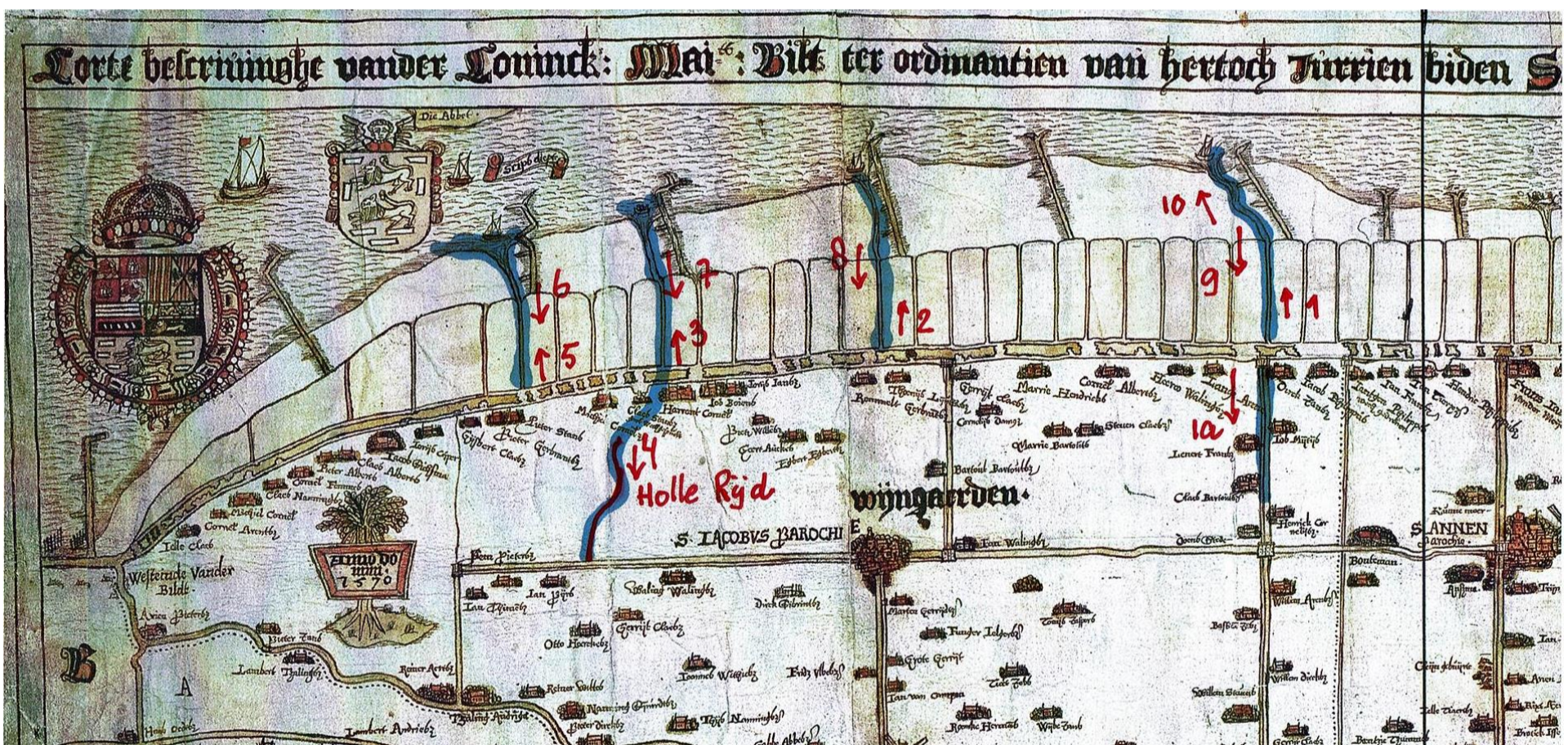

1570 Jan Jansz Coster Linksboven het verbindingskanaal – Noord, restant van de driewegsluis Toen de verbinding tussen Ouwe-Dyksterfaar-Noord en Kaifaart. De Kolk is niet ingetekend of verdwenen.

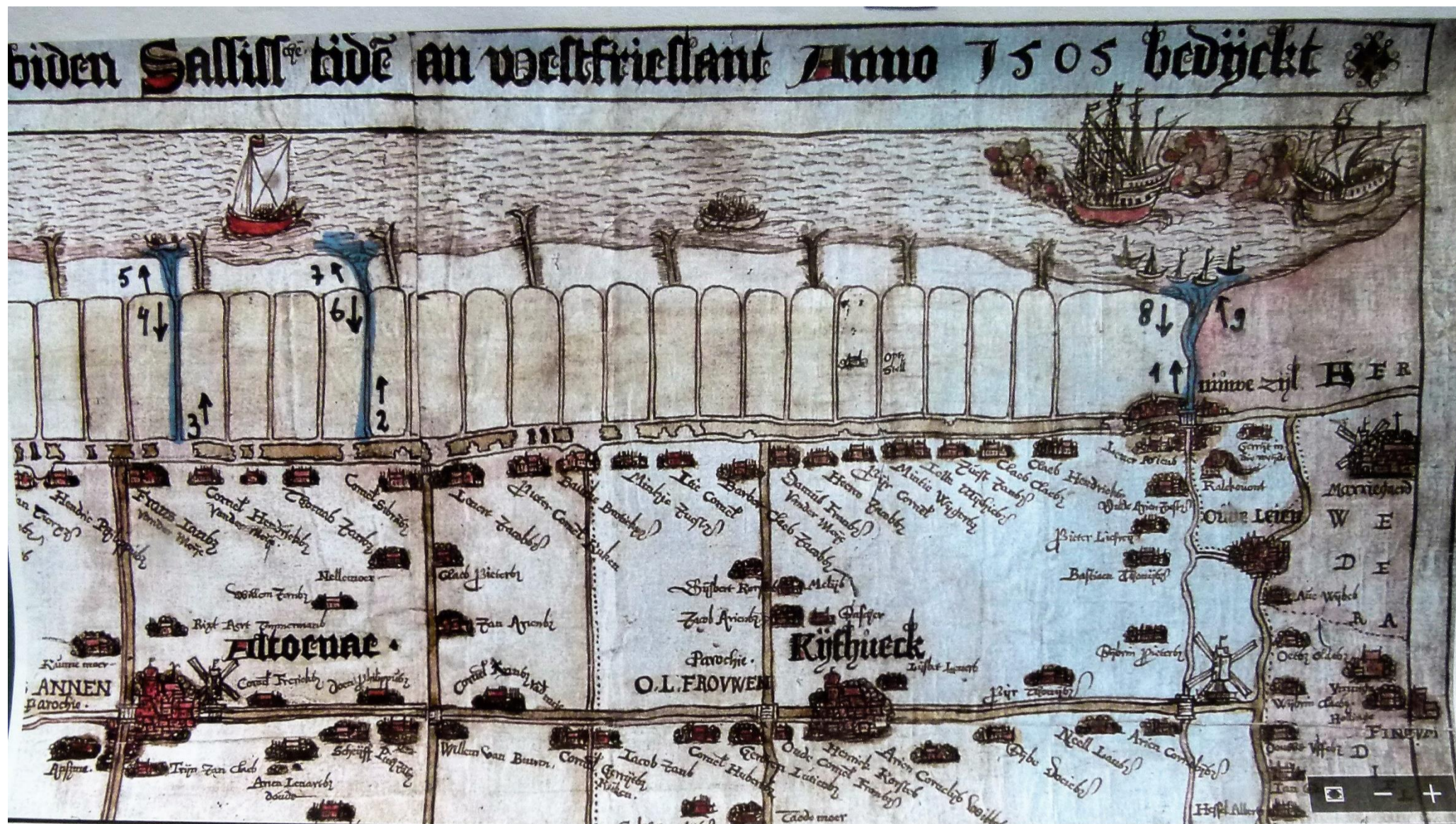
Zo werd ook het varen aan de westzijde door/via genoemde vaart mogelijk gemaakt.

Het waterverkeer richting westen en ook het noorden naar het Wad is later gestopt na het afsluiten van de 7 uitgangen daar door het verhogen en afsluiten door de Nije-Dyk en het graven/verbreden van de Nije-Dyksterfaart daar. (1600 na Chr.)

Toen werd de zout/zoetwatergrens en daarmee de schutsluis naar Nije-Syl verplaatst en de 53 kavels op 't Nij-Bildt konden na het stadium van landaanwinning, met zomerdijken langs de noordrand steeds meer als optimale agrarische grond worden ingezet voor meerdere gewassen.

De 4 uitgangen/waterwegen tussen de Monickedijk en 't wad -Nij Bildt – west op de kaart van Jan Jansz Coster 1570

De 3 uitgangen/waterwegen tussen de Monickedijk en 't wad -Nij Bildt – oost op de kaart van Jan Jansz Coster 1570

Verbindingskanaal Zuid

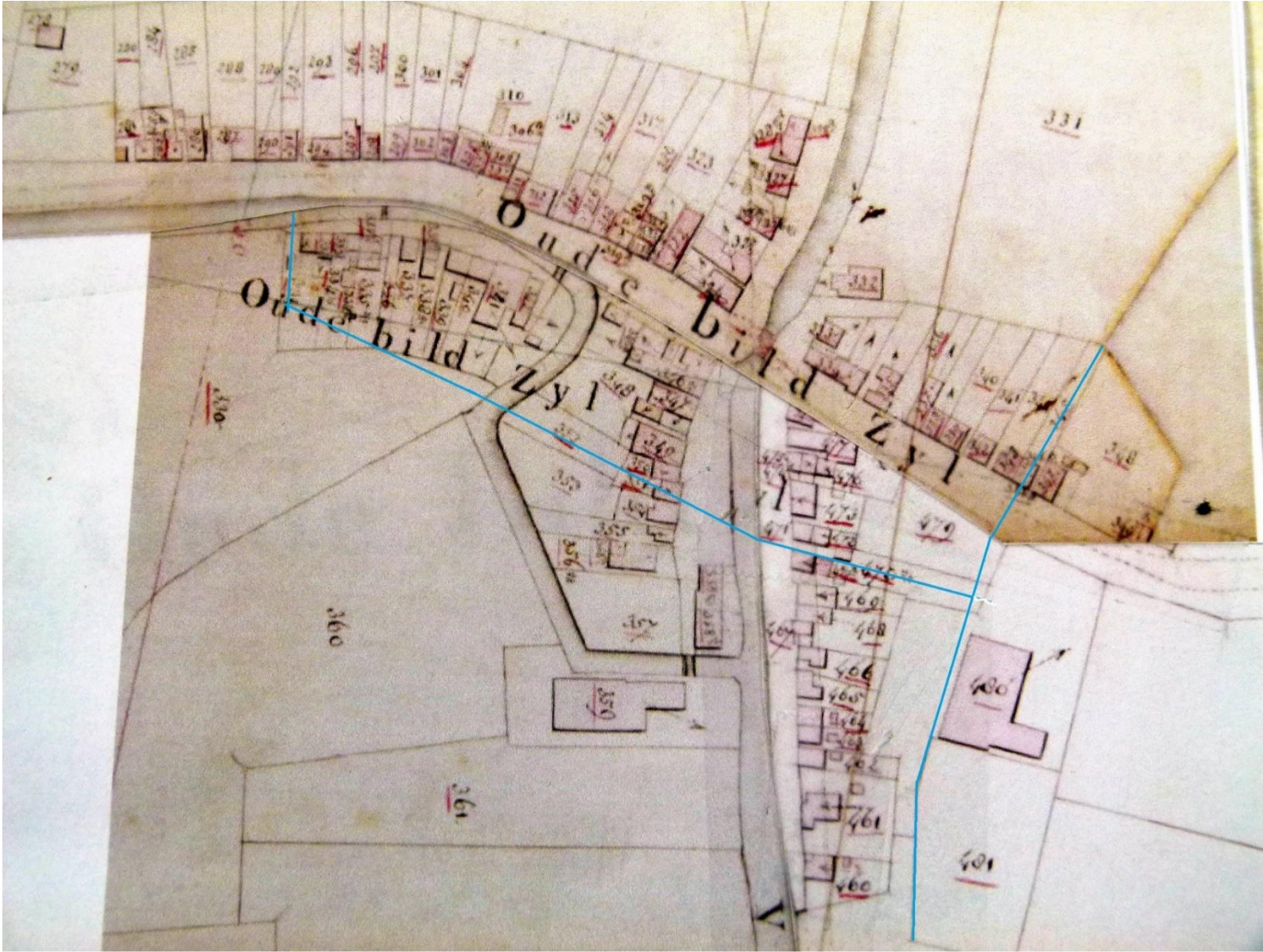
Maar ik heb nog lang moeten zoeken naar het **zuidelijk verbindingskanaal!**

Op de kadastrale kaart van 1832, aan weerszijden **van nu de kaaifaart** achter de huizen van de Laaister – en Keuningsstreek kon Keizer nog 2 smalle en lange percelen ontdekken (C352 en resp. B470*) Duidelijk de restanten van het tracé van het zuidelijke verbindingskanaal. (zie de 4 afbeeldingen hieronder) **Dit tracé is toen al niet langs de zomerdijk gekozen maar is zuidelijker gelegen. 'n Duidelijke aanwijzing van de toen al in ca 1287 aanwezige bebouwing van de Skitelbuurt en keuningsstreek ! Daar moest men omheen.**

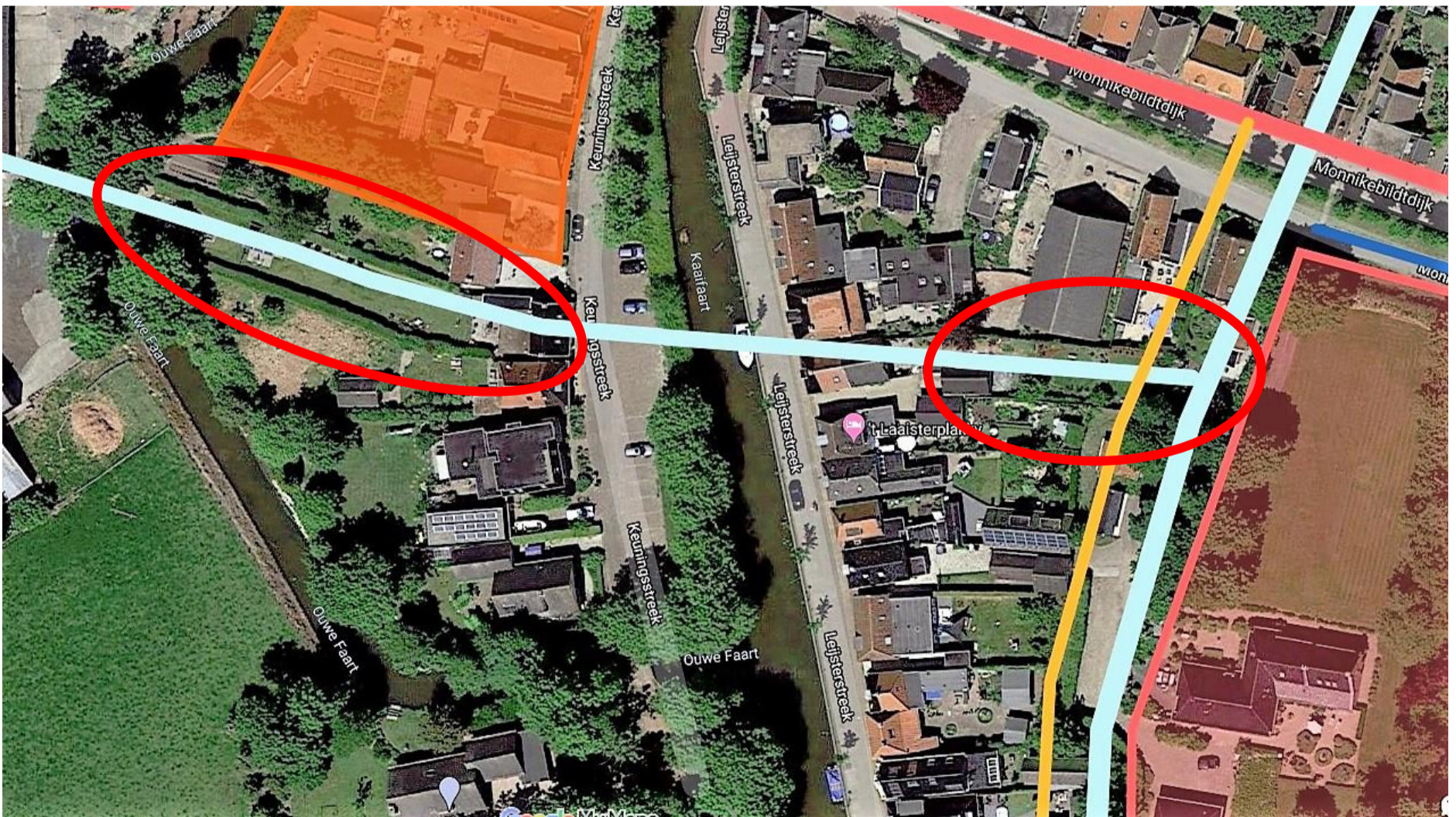
De kolk was natuurlijk een ingenieus middel, wat als een driewegsluis functioneerde met nog een derde functie: spuikom. Want de kolk liet men tijdens vloed vollopen en bij eb werd de grote hoeveelheid water door de Kaaifaart gejaagd om daar de vaarroute op diepte te houden richting nu Nije-Syl. Pas in 1655 was de Kaaifaart zover dichtgeslibd, dat de schutsluis op 'e Nije-Syl werd opgeheven. Let ook de dan al **aanwezige bebouwing op de Skitelbuurt en de Noordzijde van de Keuningsstreek, maar ook is de uithof, nu van 't Blik** al verzezen als monnikshuis, en de **valbrug** ernaast, daar linksonder over de nog meanderende Oude Rijd is ook ingetekend. Hierover meer in deel 2 (ca 1380-1580)

Dit prachtig civiele werk van de monniken was dus voorzien van een driekwart klaverblad om het drukke bedrijvige waterverkeer van de monniken (met nog betrekkelijk kleine bootjes) mogelijk te maken: Vanaf de Ouwe Rijdt kon men via de sluis rechtstreeks naar het Wad vv. varen (via nu Nije-Syl.)

Van de Ouwe-Dyksterfaart – Zuid voer men rechtstreeks naar de Ouwe Rijdt vv , bv. tussen het monnikenland aan de zuidkant van de Monickedijk en de Kalkovens/Tichelwerk. Ook de verbinding om de noord was dus mogelijk door de tweede bypass.

Ouwe-Syl 1832 Met het verbindingkanaal (1287- ca 1380) ingetekend. Nog duidelijk te zien: (v.l.n.r.) De Smalle langgerekte (bouw) percelen achter de Keunings - (nu huisnr. 14) en Laaisterstreek (nu huisnrs. 9-11) De invloed van dit later gedempte kanaal is heden ten dage nog steeds te zien aan de tuinen en ook de positie/stand van de bebouwing aldaar.

Detail - sporen uit het verleden stukjes verbindingkanaal (ca 1300) werd tuin.

Ook op de luchtfoto's van 1952 toen nog duidelijk te onderscheiden:

